

politička misao

Zagreb 1991.

Vol. XXVIII

No. 4

str. 1—149

Časopis

za političke
znanosti

ISSN 0032-3241

UDK 32 (497.13) (05) "54—03" (048) = 20

Sadržaj

Rat i mir u Hrvatskoj

Davor Rodin

Politički i totalni rat

str. 3

Ante Pažanin

**Unutardržavni, međudržavni i
svjetski mir**

str. 8

Božidar Javorović

Rat u suvremenim uvjetima

str. 13

Branko Caratan

Rat i mir u Hrvatskoj

str. 33

Vladimir-Đuro Degan

Jugoslavija u raspadu

str. 50

Mislav Kukoč

Sukob mirovnih inicijativa

str. 62

**Kathy Wilkes na Fakultetu
političkih nauka**

str. 68

**Apel za spas Dubrovnika
profesora njemačkih sveučilišta**

str. 72

10-6204

1052-61

Furio Cerutti

Europa je morala priznati Sloveniju i Hrvatsku i isposlovati zaštitu srpskih manjina

str. 74

Komparativni politički sistemi

Štefica Deren-Antoljak

Švedska politika i parlamentarni izbori 1991.

str. 77

Siniša Tatalović

Obrambeni sustav Švicarske

str. 99

Aspekti

Tena Martinić

Svakodnevnicu u obzoru post moderne

str. 115

Osvrti, prikazi, recenzije

James March, Johan Olsen

Rediscovering Institutions

— Eugen Pusić

str. 125

Klaus von Beyme

Theorie der Politik im 20. Jahrhundert

— Davor Rodin

str. 132

Michael Laver, Norman Schofield:

Multiparty Government

— Štefica Deren-Antoljak

str. 134

Zygmunt Bauman

Modernity and Holocaust

— Mojmir Križan

str. 137

Richard Gabriel

Nema više heroja

Ludilo i psihijatrija u ratu

— Vlatko Cvrtila

str. 141

Hartmut Neuendorff

Pojam interesa

— Veljka Čolić-Peisker

str. 144

Anđelko Milardović:

Osnivanje Odjela za politologiju Matice Hrvatske

str. 148

Rat i mir u Hrvatskoj

Uvodnik

UDK 355.48(497.13)''1991''355.013

Politički i totalni rat

DAVOR RODIN

Fakultet političkih nauka u Zagrebu

Svi ratovi novoga doba imaju obilježja oslobodilačkih ratova i samo kad imaju ta obilježja nose atribut političkih ratova. Na početku novoga doba imamo velike ratove seljaka za oslobodenje od kmetstva, za njima su slijedili veliki vjerski ratovi za oslobodenje religijskih uvjerenja i savjesti od svih (izvanjskih) vjerskih institucija i prisila. Vjerske su ratove slijedile velike građanske revolucije za političko oslobodenje građanstva od ovisnosti o aristokratskim apsolutističkim monarhijama. Devetnaesto stoljeće obilježeno je ratovima za oslobodenje od socijalnog ugnjetavanja (klasne borbe). Na kraju, 20. stoljeće obilježeno je s dva velika međunarodna ili međudržavna rata koji se isprepliću s dva totalitarna pokreta komunizmom i fašizmom. Fašizam i komunizam kao ideologije *totalitarnih država* i totalnog rata ne nose više oslobodilačka već porobljivačka obilježja ali se zato ratovi i borbe protiv komunizma i fašizma opet pokazuju kao oslobodilački ratovi bez obzira da li se vode unutar pojedinih država ili među državama.

Kako razumjeti rat u Hrvatskoj u svjetlu općeg političkog obilježja ratova novog doba. Hrvatska politička znanost (politologija) nije bila pripremljena dati promptni odgovor na ovo pitanje. Za nju je pitanje rata i mira ostalo izvan istraživačkog polja kao nepolitički ili granični fenomen kojim se bave stručnjaci drugog interesa i obrazovanja. Pokrenuti znanstvenu raspravu o fenomenima rata i mira koja bi bila znanstveno odmaknuta od neposrednog političkog djelovanja i publicističkog rezoniranja nije nipošto lak zadatak. U ratnim uvjetima ipak smo se na to odvažili s uvjerenjem da je to pokušaj znanstvenog uključivanja u proces koji svojom sveobuhvatnošću daleko nadmašuje snagu ma koje znanosti pa i svih zajedno.

Rat u Hrvatskoj pokrenuo je u političkoj raspravi i političkoj publicistici pitanje o kakvom je ratu riječ. Rasprava o karakteru rata vođena je isprva paralelno s dugotrajnim okolišanjem da se precizno odredi neprijatelj. S definiranjem neprijatelja olakšano je i određenje rata koji je za Republiku Hrvatsku

svakako oslobodilački pa stoga i politički rat. Put do definicije neprijatelja pa onda i do definicije rata nije bio lagan i nipošto do kraja jednoznačan.

ad. 1. *Ponajprije* hrvatska politička javnost nije s pravom htjela prihvatiti tvrdnju da je riječ o *gradanskom ratu*. U običnom razumijevanju gradanski rat je rat među građanima jedne države bez obzira što je uzrok ratu: vjerska netrpeljivost, nacionalna mržnja, ekonomske nepravde, ideološke razlike ili političke neravnopravnosti građana jedne države.

ad. 2. *Nadalje* hrvatska politička javnost nije htjela prihvatiti tezu da je riječ o etničkom sukobu između Hrvata i Srba u hrvatskoj državi jer to naposljetku nije ni istina, niti je tok rata potvrđuje.

ad. 3. *Neposredno prije* jasne definicije rata i neprijatelja operiralo se s kvalifikacijom da je riječ o sukobu između zastupnika komunističkog totalitarizma i egalitarizma sa zastupnicima demokracije i slobodne takmičarske ekonomije.

ad. 4. *Na kraju* je tok misli ubrzan tokom događaja raspršio sve dvojbe: *Riječ je o međudržavnom ratu između srpske i hrvatske države.*

Pod šesiroim međudržavnog rata mogu se bez protuslovlja smjestiti sva prethodna pa i druga određenja rata. Tako je rat sa Srbijom naravno etnički rat u kojem ratuju jedni protiv drugih pripadnici srpskog i hrvatskog naroda, to je također i religijski rat jer u njemu sudjeluju katolici i pravoslavci, a sigurno ima i drugih. To je svakako rat između demokracije i totalitarizma i ne na kraju već u prvom redu to je rat za političko oslobođenje Hrvatske. Hrvatska taj rat mora voditi kao oslobodilački politički rat i prepustiti Srbiji »prednost« da ga sroza u zločinački totalni rat.

Republika Hrvatska vodi taj rat za političko oslobođenje ponajprije stoga što je građanstvo Hrvatske plebiscitarno izrazilo političku volju da se organizira u samostalnu državu sa svim modernim kvalifikativima. Toj političkoj odluci hrvatskog građanstva suprotstavila se naposljetku Republika Srbija koja ratom osporava i želi osporiti realizaciju te volje hrvatskih građana. Republika Srbija pod različitim izgovorima i različitim metodama želi kontrolu nad političkom vlašću u Hrvatskoj. Hrvatsko građanstvo naprotiv želi samostalno kontrolirati svoju državu: to je uzrok rata kao i razlog zašto ga se barem na početku moglo nazvati političkim međudržavnim ratom. Ako bi Srbija uspjela kontrolirati političku vlast u Hrvatskoj ona bi vjerojatno odustala od osvajačkog rata, jer njoj nije do teritorija nego do vlasti. Dok je Srbija na različite načine kontrolirala političku vlast u Hrvatskoj ona nije postavljala pitanja ni granica ni Srba u Hrvatskoj. Ciljevi rata tako su politički jasni za obje zaraćene države. Sredstva rata su međutim stubokom različita. Budući da je Republika Hrvatska u mukotrpnom i brzom procesu osvješćivanja prihvatila političko određenje rata, to ona sada stoji pred izuzetno teškim iskušenjem da to određenje rata održi, sačuva, i provede uz što manje koncesija.

Za Hrvatsku prihvaćanje političke definicije rata znači da ona mora iz okružja političkog rata isključiti sve druge definicije i sva druga sredstva rata.

Ako je cilj rata suverena politička vlast građana hrvatske u vlastitoj Republici Hrvatskoj onda ona *ne može* voditi etnički rat protiv Srba, ni vjerski rat protiv pravoslavaca, ni antikomunistički rat protiv komunista već isključivo rat protiv Republike Srbije koja svojim oružanim snagama osporava Hrvatskoj njezinu političku vlast na njenom prostoru. Hrvatsko građanstvo vodi ovaj rat za svoje političko pravo da se organizira u državu kao najviše političko jedinstvo građana modernog doba. Političko ograničenje (definicija) rata za isključivo političke ciljeve daju tom ratu oslobodilački karakter, ali i obavezu da se vodi u granicama ratnog prava i svih konvencija koje međunarodna zajednica nalaže zaraćenim stranama u političkim sukobima. Republika Hrvatska samu sebe mora ograničiti na to da rat ne spusti na razinu nacionalne, vjerske, klasne, ideološke, rasne, i egzistencijalne mržnje, već da ga vodi na razini objektivnosti ratnog prava i međunarodnih obaveza.

Borba za političko oslobođenje, borba za vlastitu državu ima politički karakter pa se i rat za taj razumljivi i međunarodno prihvatljiviji cilj mora odrediti kao sredstvo tih političkih ciljeva a ne kao nekontrolirani izljev sume najnižih egzistencijalnih poriva. Srpska država kao agresor pokrenula je rat u trenutku kada se uvjerala da je izgubila političku kontrolu nad Hrvatskom. Da bi je ponovno zadobila ona se odlučila na rat, ali njoj u tom ratu nisu dovoljna pravna i politička sredstva njegove legitimacije jer takvih naprosto nema. Nema tog političkog prava na temelju kojeg bi jedan narod mogao vladati drugim pogotovo ako to ovaj drugi izričito ne želi. Srbija je tako, doduše, ušla u rat s političkim ciljem, ali ona ga u postojećem stanju stvari može voditi samo nepolitičkim sredstvima, dakle, *totalnim ratom*. U tom totalnom ratu Srbija je mobilizirala srpski narod medijskim razbuktavanjem nacionalne, vjerske, kulturne, ideološke, ekonomske te naposljetku gole egzistencijalne mržnje. Totalni rat podrazumijeva dakle sve zajedno vjerski, etnički, ekonomski, medijski, kulturni, egzistencijalni rat. Naravno, s totalnim ratom nije moguće izboriti ograničene političke ciljeve. Oslobođeni i razbuktani bijes preskače preko svih političkih solucija. Totalni rat je u izravnoj suprotnosti s ograničenim političkim ciljevima rata i zato se tim ratom ne mogu ostvariti politički ciljevi. Otuda slijedi da je totalni rat politički besmislen i zato zločinački: u tom se ratu uništava civilno stanovništvo, kulturni objekti, sakralni objekti, gradovi i sela, znanstvene ustanove, bolnice i škole, starci i djeca pa čak i pripadnici vlastitog naroda ukoliko su građani hrvatske države i njoj lojalni.

Konkvencije totalnog rata, rata sviju ratova (majke sviju ratova) bile bi uništenje hrvatskog naroda, njegove kulture, vjere, svih njegovih ustanova jer su hrvatske ili nasilno pretvaranje tog naroda u Srbe. Kako inspiratori totalnog rata sebi zamišljaju političku dominaciju nad Hrvatskom kad tom narodu u totalnom ratu ne priznaju ni jezik, ni vjeru ni kulturu, ni političku organizaciju, niti teritorij na kojem obitava? Kako Srbija zamišlja svoju političku vlast u Hrvatskoj kad na vlastitom državnom teritoriju osporava političke slobode građanima drugih narodnosti?

prema pozitivnom i povijesnom pravu pripada. Tako nešto nije nikada ostvareno ratom a ponajmanje totalnim već eventualno aranžmanima na temelju pozitivnog i povijesnog prava koja se moraju dokazivati u međunarodnim organizacijama. Osim toga gubitke zemlje i državnog suvereniteta doživljavale su redovito one sile koje su se odvažile na totalni rat: taj nikome nije donio ni sreće ni probitaka.

Naposlijetku politološka analiza rata i mira tek nam predstoji. U realnom vremenu, u sadašnjosti bez distance reflektirane misli politologija prelazi u političku misao. Intelektualni začetnici i današnji apologeti ovog primitivnog rata iz redova različitih slojeva srpske inteligencije doživjeli su neizbrisivu povijesnu blamažu. Intelektualni resantiman prema njima preskupo je plaćeni užitak u vlastitoj boljoj i pravednijoj stvari. Hrvatska politološka inteligencija mora se mudro odreći tog užitka za volju one trajne koristi što je donosi održani korak za zahtjevima suvremenosti.

Zagreb, 29. 12. 1991.

Davor Rodin